

דיווח בשבועון אמריקאי מגלה כיצד מצליח המימסד היהודי בארצות הברית להטיל את חיתיתו על מוסדות מקומיים ולהשליט את רצונו

האולימפיקים

היהודי

המאמר המובא בזה מתורגם מהשבועון "ניוירוק". הוא נכתב בידי דורותי רבינוביץ, למרות הרוח הפרו-ישראלית הברורה בו, עולה ממנו תמונה מוזרה של דחצים, אימים ופרי תווים נגד המוסד האמריקני של ניוירוק. המטרה: לכפות עליו להציג מימצאים ארכיאולוגיים ממוסד "רוקפלר" בירושלים המזרחית.

מי שנרתע מבעיות פוליטיות הקשורות בכיבוש הישראלי, מכונה עיניו גבירי קהילת ניוירוק כי "מצטרף למסע נגד ישראל כי 'אום' ואף כהותה לבטל את חוק קיומה של ישראל".

שלב כנישה בשנתיים הקרובות יציג מטרופוליטן מיוזאום אוק ארט תערוכה ישראלית של מימצאים ארכיאולוגיים, שעתידה למשוך תשומת-לב מיוחדת. התערוכה תעורר לא רק עניין מדעי, היא תזכיר ללא מעט אנשים את חורף 1982, כשאמו מוסיאון נסוג בו מכוונתו לערוך תערוכה דומה, הואשם עקב כך בפוליטיזציה של האמנות, ונגרר שוב לידי סיכסוך עם הקהילה היהודית של ניוירוק.

המאורעות שהתרחשו מאחרי הקלעים של הדראמה הנוכחית חושפים סיפור מורכב של מרידות וחשדות על אנטי-שמיות, ומעוררים שוב את חילוקי-הדעות הישנים, השוררים בתוך המוסיאון ומחוצה לו. במר כז הפרשה ניצב, כמעט בעל-כורחו, הנרי קסינג'ר, שאינו מבין, עדיין, כיצד נקי לע לשם בשלהי 1980 נפגשו כמה מראשי מטרופוליטן מיוזאום ושרי-האוצר לשעבר, דגלס דילון, מנהל המוסיאון, פיליפ דה-מוני טנבלו ונשיא המוסיאון ומי שהיה שגריר ארצות-הברית בתורכיה ובירדן, ויליאם מקומבר. השלושה התחבטו בשאלות שהתעוררו בקשר להעלאת תערוכה של מיצגים ארכיאולוגיים מישראל.

דה-מונטבלו, שחזר אז מישראל וערך את המיון הראשוני של המוצגים לתערוכה, הבין שתערוכה נעין זו תעורר שאלות פוליטיות מסוימות. גם שני האחרים הבינו זאת. על כן הם החליטו להתייעץ עם אחד הגנאנים של המוסיאון, הידוע במומחיותו בענייני המזרח התיכון, שרי-החוף לשעבר הנרי קסינג'ר.

בסיומה של סעודת ערב שנערכה בשנה שעברה לגנאני מטרופוליטן, שאל מקומבר את קסינג'ר אם הוא סבור שעלולות להתייער בעיות, אם המוסיאון יערוך תערוכה ישראלית שתכלול גם מימצאים מהגדה המערבית, הכבושה על-ידי ישראל. תשובתו של קסינג'ר היתה: כן, תערוכה כזאת אכן תעורר בעיות פוליטיות. "אמרת למקומבר, נזכר קסינג'ר, שאין ספק שיתעוררו בעיות פוליטיות, אם ישראל תציג, כאמנות ישראלית, מוצגים שבאו משטחים שלגביהם מתנהל ברגע זה ממש משא-ומתן. אולם אני חשבי תי שמדובר במימצאים שנחפרו בגדה המערבית. לא היה לי מושג שרוב המוצגים, שבאו לכאורה מהצד הערבי, באו למעשה ממוסיאון רוקפלר שבעיר העתיקה בירושלים. הישראלים רואים בכך עניין שונה לחלוטין מאשר אילו באו המוצגים מהגדה המערבית.

מובנים דה-מונטבלו ומקומבר חלום בלהות

"לא היה לי מושג שמדובר בתערוכה שנבחרה כבר, לא הבנתי שאין אנו עוסקים באיוושה תוכנית בלתי-מוגדרת בתי, כי אם בביתול החלטה שנעשתה כבר. אם מט מחליט על דברים שלי עצמי נודע עליהם רק הרבה יותר מאוחר, הוא אינו רשאי לטעון אחר-כך שמנע ממנו לבצע את תוכניתו מסיבות פוליטיות —

רופוליטן מיוזאום (ה"מט") — יו"ר מר עזת-המנהלים ושרי-האוצר לשעבר, דגלס דילון, מנהל המוסיאון, פיליפ דה-מוני טנבלו ונשיא המוסיאון ומי שהיה שגריר ארצות-הברית בתורכיה ובירדן, ויליאם מקומבר. השלושה התחבטו בשאלות שהתעוררו בקשר להעלאת תערוכה של מיצגים ארכיאולוגיים מישראל.

אין הוא יכול להעביר בדעבר החלטה פוליטית.

קסינג'ר לא היה היחיד שנועצו בו בקשר לתערוכה. המוסיאון פנה לאחד או שני גנאנים נוספים, שהם, לדברי מנהלי מטרופוליטן, "בעלי נסיון במדיניות-חוץ". "לא היו שום חילוקי-דעות", טוען

מקומבר בתוקף, וכך הוחלט שהמוסיאון לא יערוך את התערוכה.

מושבתי מצורעים

מקומבר נוסף על עצמו את מלא האחריות על ההחלטה לבטל את התערוכה. "הסכמתי עם העצה שניתנה לי", הוא טוען, "אני רוצה שיווצר הרושם ש-אני מתנער מהאחריות ומטיל אותה על מישהו אחר".

בתחילה, רק חוג מצומצם של ידידי מוסיאון ישראל בניוירוק — אנשים שידעו, שמוזה חמש או שש שנים נמשכות ההכנות לתערוכה של מימצאים ארכיאולוגיים ישראלים — ידעו על החלטה זו. אחד מהם הוא מרטין פרץ, עורך כתבה-העיתון "ניוירופליק", אשר התלווה לראש עיריית ירושלים, טדי קולק, לפגישה עם דה-מונטבלו בניוירוק. לפני ביקורו של מנהל מטרופוליטן בישראל, פרץ זכר שדה-מונטבלי ביקש מקולק לשמור את דבר ביקורו הצפוי בישראל בסוד. "היה ברור שהוא חשש שמישהו בעולם הערבי יגלה את נסיעתו לישראל, הוא דיבר כאילו הוא עומד לבקר במושבתי-מצורעים", מספר פרץ.

קולק זכר שדה-מונטבלו היה מלא עניין והתלהבות. אף-על-פי-כן לא הופתעו ראשי מוסיאון ישראל, כשנודע להם כעבור זמן קצר ששט החליט לבטל את התערוכה. מנהלי מטרופוליטן זמזמו, אך לא שיקימו בעיות מסביב לתערוכה. עוד לפני נסיעתו של דה-מונטבלו לישראל, הוא העיר באוזני עמית למיקצוע: "זה לעולם לא ייצא לפועל. הם בטוח ימצאו דרך להסתלק מהעניין".

כשהתברר שאכן כך קרה, התארגנה בניוירוק קבוצת אנשים קטנה, שהכירה את הרקע לפרשה, והלכה להיפגש עם מקומבר. הקבוצה כללה את ג'ק גאש, יו"ר חברת אופנה-הימ, את סוזי-האמנות אד מרין, וכן תורם של אחד האוספים הגדולים של המוסיאון. הם סברו, שאותם הגורמים אשר הצליחו לגרום לבידודו של ישראל באו"ם, מנסים עכשיו להשפיע על מדיניות המוסיאון.

החלטה פוליטית

עמדתו של מקומבר היתה שתערוכה ישראלית, כמו זו שתוכננה, תהווה סיכון גדול במיוחד. הוא הציע פיתרון: המכון הסמיתסוני * ערך כבר סידורים לקראת תערוכה ארכיאולוגית ישראלית משלו. מט יציג את התערוכה של המכון הסמיתסוני תחת התערוכה שתוכננה, ויעשה כל מאמץ אפשרי כדי להיות הראשון שיוציג את התערוכה. "שמחתי מאוד על הסידור של המכון הסמיתסוני", אומר מקומבר, "רציתי מאוד בתערוכה ישראלית".

* המכון הסמיתסוני, השוכן בווינגטון, הוא האפוסטרופוס של כל תחומי האמנות, המחקר וההימנצאט המדעיים של ארצות-הברית. הוא יוזם בעצמו מחקרים פירטומים בנושאים שונים. עיקר תקציבו בא מהממשלה.

לית, נראה היה לי שאם נוכל לקבל את התערוכה של המכון, הרי שהוא, בהיותו מוסד חצי-ממשלתי, יוכל להתמודד עם ארבעה. ככל שהדבר נוגע לי, התערוכה שמישהו אחר מארגן את העניין, פוטרת אותנו מכל הסיכוכות של הצהרות פוליטיות.

העניין סוכם, כששני הצדדים מגלים שביעות-רצון מהסדר החדש. הצדדים הסכימו ביניהם שלא ישתחו עם עיתון גאם. הקבוצה היהודית עשתה זאת בעיקר מתוך כיבוד רצונם של מנהלי מוסיאון ישראל, שחששו כי הפירסום ירתיע את המכון הסמיתסוני ויגרום לו להגיב כפי שהגיב מטר.

אך כמה שבועות מאוחר יותר, לא היו חישובים אלה חשובים יותר. ב-23 בספטמבר פירסם העיתון ניוירוק טיימס את הידיעה בדבר התערוכה הישראלית שלא תתקיים.

קיצצם של המבקרים יצא בעיקר על הצהרתו של דה-מונטבלו, ש"לא היה זה נאה" להציג תערוכה של מוצגים מהגדה המערבית, מאחר שמקורם באיוור השנוי במחלוקת.

הזכרת התערוכה שבחסות המכון הסמיתסוני רק הוסיפה שמן למדורה. נאש וקבוצתו נבהלו, כי תוכניות אלה נראו עתה הרבה פחות בטוחות מכפי שהם שוכנעו להאמין בתחילה. למט התחילו להגיע קריאות-טלפון וזעמנות מאירגונים יהודיים, שטענו כי אם התערוכה המקורית היותה בעיה ביטחונית כה גדולה לחט, כיצד יתכן שתערוכה שבחסות המכון הסמיתסוני תהווה סכנה פחות חמורה. עומק הכעס וההתמרמרות — שהקיפו

מתנצץ קסינג'ר "לא ידעתי!"

את כל השכבות החברתיות והתרבותיות הפתיע הן את מנהלי מטר והן את האיר-גונים היהודיים. מקור ההתרגשות היה ברור: ראשי המוסיאון היוקרתית ביותר באמריקה, שהיהודים היו מאז ומתמיד בין תורמיו הגדולים ביותר, העזו לפתע לקבל החלטה פוליטית, הקובעת איזו אמנות מר תר להציג במוסיאון ואיזו לא, והיתה זו דווקא מדינת-ישראל שזכתה ליחס חסרי-תקדים זה מצד מטר.

"לבטל חוקיותה של ישראל"

אחר האנשים שהוטרדו במיוחד מהצעה הציבורית שקמה מסביב לתערוכה הוא הנרי קסינג'ר. הוא הבין, קצת במאוחר, את מימדי התסכולת שלחור כה נקלע. קסינג'ר תפס את מרטין פרץ בסעודת-ערב, שבה השתתפו שניהם, ובידעו שפרץ הוא ידידו האישי של טדי קולק, הוא ביקש ממנו למסור לקולק שחט